

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 30 / 1</i>

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Державного університету
«Житомирська політехніка»
протокол від 12 вересня 2024 р. № 5

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для виконання практичних робіт
з навчальної дисципліни
«УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ»
для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 103 «Науки про Землю», освітньо-професійна програма «Управління
земельними і водними ресурсами»,
галузі знань 10 «Природничі науки»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра наук про Землю

Рекомендовано на засіданні кафедри
екології та природоохоронних
технологій
26 серпня 2024 р., протокол №08

Розробники: к.с.-г.н., доц. кафедри екології та природоохоронних технологій Вікторія
МЕЛЬНИК-ШАМРАЙ, к. п.н., доц. кафедри наук про Землю Олена ГЕРАСИМЧУК

Житомир
2024

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 30 / 2</i>

Методичні рекомендації призначені для виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Управління земельними ресурсами» для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 103 «Науки про Землю», освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами», галузі знань 10 «Природничі науки». – Житомир, 2024. – 30 с.

Рецензенти:

д.б.н., професор, професор кафедри наук про Землю Лариса ШЕВЧУК

к.т.н., доцент, завідувач кафедри гірничих технологій та будівництва ім. проф. Бакка М.Т.
Сергій БАШИНСЬКИЙ

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 3

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни «Управління земельними ресурсами» є ознайомлення здобувачів вищої освіти із значенням земельних ресурсів у житті людини та їхнім місцем у структурі природно-ресурсного потенціалу України, вивчення класифікаційних одиниць земельного фонду та їхніх діагностичних ознак, структури земельних ресурсів України, особливостей функціонування ринку землі та переважаючих напрямків охорони земельного фонду держави; вивчення основних принципів і механізмів управління земельними ресурсами; ознайомлення із основними законодавчими та нормативними документами, які регламентують управління земельними ресурсами, вивчення методів управління і тих завдань, які вони виконують; розуміння сучасного стану і ризиків землекористування та ролі механізмів управління у регулюванні земельних відносин в Україні.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- вивчення теоретичних та методологічних засади управління земельними ресурсами;
- дослідження типізація землекористувань та сучасних підходів до класифікації земель;
- розуміння структури органів управління у сфері земельних відносин та їх компетенції,
- розумінні використання різних методів управління земельними ресурсами;
- вивчення земельних відносин та особливостей управління землями територіальних громад, різних категорій тощо.
- сформувати навички аналізу стану землекористування та рівня земельних відносин з метою прийняття оптимальних управлінських рішень;
- сприяти формуванню умінь, які дозволяють брати участь у розробці, організації та моніторингу реалізації програм використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць.

Внаслідок вивчення дисципліни студенти мають оволодіти теоретичними основами управління земельними ресурсами, засвоїти її правові чинники та інформаційну базу, набути вміння професійно аналізувати матеріали та використовувати їх у практичній діяльності. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- суб'єкти та об'єкти управління земельним ресурсами;
- сутність, зміст, основні завдання, функції та принципи управління земельними ресурсами;
- методи управління земельними ресурсами на всіх ієрархічних рівнях;
- специфіку управління землями різних форм власності в залежності від цільового призначення (типу та підтипу землекористування);
- структуру органів управління земельним ресурсами; класифікацію земельних ресурсів як інструментарій управління;
- методологію формування ефективного землекористування;
- організаційно-економічні заходи щодо використання та охорони земель;
- специфіку управління землями територіальних громад;
- основи формування сталого землекористування шляхом організації та удосконалення системи землеустрою й землепорядного проектування;
- ландшафтно-екологічні аспекти управління земельними ресурсами;
- особливості здійснення грошової оцінки різних категорій земель;
- особливості формування екологічної мережі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинні вміти:

- аналізувати основні положення концепції сучасного управління земельними ресурсами;
- користуватись методологією управління земельними ресурсами, а саме процесів – вивчення об'єкту управління, пошуку управлінських рішень, реалізації управлінських рішень та контролю за виконанням управлінських рішень;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 30 / 4</i>

- вміти формувати ефективне землекористування на всіх рівнях управління;
- володіти навиками оцінки рівня земельних відносин;
- брати участь у розробці місцевих програм використання та охорони земель із здійсненням моніторингу їх реалізації;
- володіти методиками щодо здійснення оцінки земель всіх категорій;
- брати участь у реалізації організаційно-економічних заходів щодо використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;
- формувати елементи екологічної мережі в межах землеволодіння.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 5

Практична робота №1

Тема: Основні положення концепції сучасного управління земельними ресурсами

Мета: Визначити ключові принципи та цілі сучасного управління земельними ресурсами на основі аналізу стратегічних документів.

Теоретична частина:

Управління земельними ресурсами належить до однієї з важливих наук, необхідних для людей, які використовують або користуються благами землі, а також працюють у цій сфері. Однак, так званий системний підхід до управління не завжди простежується в працях про науку і практику управління.

З урахуванням необхідності систематизації науки і практики управління земельними ресурсами, сучасна концепція повинна вибудовуватись, виходячи з такої парадигми: концептуальна модель управління - блок моделей - визначення суті предмета моделі - класифікація - суть і зміст відповідно до класифікації.

При її побудові слід враховувати, що управління - це наука і мистецтво цілеспрямованих дій на об'єкти і суб'єкти, які задіяні у процесі формування сучасної системи відносин і землекористування, для досягнення визначених результатів. З врахуванням викладеного на рисунку 1 подано принципову модель управління. Контуром моделі є організаційно управлінська структура - частина загальної організаційної системи.

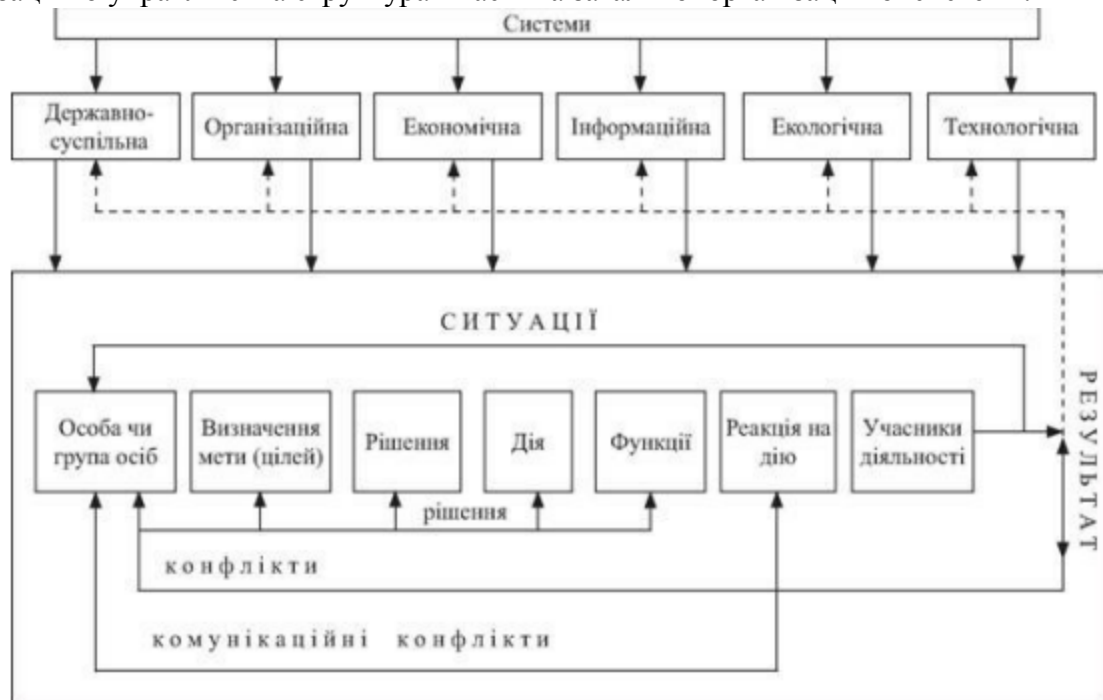

Рис. 1. Принципова модель управління

Організація (організаційна управлінська структура) - це соціальна система, в якій група людей взаємодіє у визначених межах для досягнення мети шляхом реалізації індивідуальних чи групових цілей. Класифікація управлінських організацій у галузі управління використанням та охороною земель наведена на рисунку 2.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 6

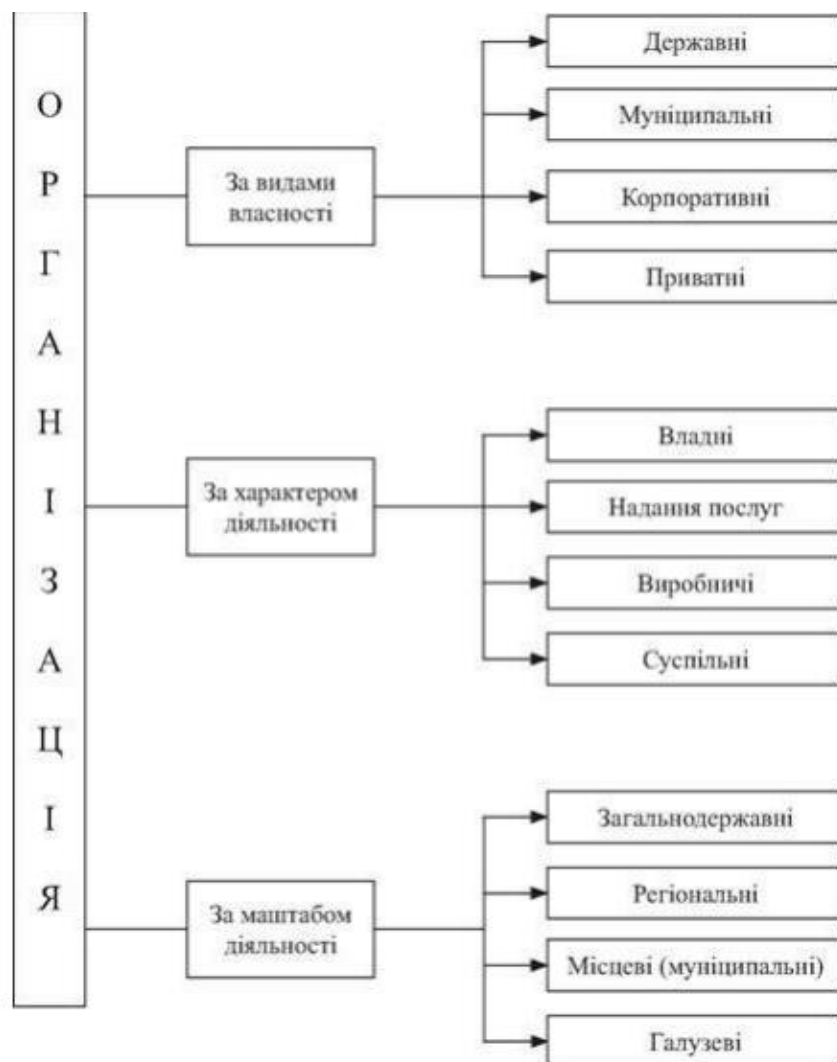

Рис. 2. Класифікація управлінських організацій у галузі управління використанням та охороною земель

В Україні функції верхнього рівня міжгалузевої координації діяльності в галузі управління земельними ресурсами здійснюються Держгеокадастром України. Міністерство аграрної політики та продовольства традиційно пов'язане з управлінням земельними ресурсами сільськогосподарського призначення, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів здійснює управління землями природо-заповідного та природоохоронного призначення.

Управління земельними ресурсами є об'єктивним процесом та системою заходів (правових, адміністративних, економічних тощо) з виконання землею суспільно-виробничих функцій (табл. 1).

Згідно з Конституцією України територіальний устрій України гарантується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, естетичних і культурних традицій. Земельні ресурси в межах держави служать територіальною основою його суверенітету. Ця спрямованість функціонування землі виражається в державно-політичному положенні держави, визначається першою особою держави. У всі часи державне управління територією було найважливішим у зовнішній та внутрішній політиці.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 7

Таблиця 1

Суспільно-виробничі напрями функціонування землі

Суспільно-виробниче призначення землі	Напрямок функціонування землі	Підданість часовим змінам
Земля - територія країни, основа суверенітету	Державно-політичний	Не підлягає
Земля - місце проживання населення	Соціальний	Підлягає в обмеженому ступені
Земля - частина природного середовища	Природоохоронний	Не підлягає
Земля - джерело споживчих вартостей (основний засіб виробництва)	Виробничий	Підлягає в обмеженому ступені
Земля - об'єкт ринкових відносин, податків, платежів	Економічний	Підлягає часовим змінам

Земля - місце проживання населення, яке концентрується в містах, сільських населених пунктах та здійснює громадську і виробничу діяльність на прилеглий території. Головне призначення землі як базису народонаселення залежить від здійснення соціальних функцій в обмеженому діапазоні. Зазвичай збільшується чисельність населення, зростає його щільність, удосконалюється розселення при збереженні ролі землі в поліпшенні рівня життя людини.

У складі природного середовища земля - базовий природний ресурс, навколо якого формуються водні та повітряні ресурси, рослинний та тваринний світ. У товщі землі накопичені корисні копалини. Це природне призначення землі не руйнується часом, оскільки людина являє собою розумну частину біологічної сфери, змінюючись разом з нею та під її дією.

Земля - джерело споживчих вартостей. При поєднанні її з живою працею формується процес виробництва, створюється предмет праці, продукти та товари. Форми взаємодії праці та землі покращуються, хоча принциповий напрям функціонування землі у виробництві фактично залишається не змінним.

В останні роки у зв'язку з прийняттям нового земельного законодавства в незалежній Україні земля стала об'єктом ринкових відносин - підлягає купівлі та продажу. Уведено земельні платежі (податок, орендна плата тощо). Вони відображають економічну суть землі як товару та нерухомості. Ця функція землі радикально змінювалась від заборон державою угод щодо землі до державного заохочення земельного обігу. Разом з тим при багатогранному призначенні та різних напрямках функціонування землі її роль у виробництві та природокористуванні носить консервативний характер. Основні напрями функціонування землі не підлягають або частково підлягають змінам протягом історії взаємодії людини із землею. Остання завжди уособлювала територію країни, місце проживання населення, найважливіший природний ресурс, джерело продуктів харчування, сільськогосподарської та мінеральної сировини. Усі перелічені напрями функціонування землі перебувають у сфері пріоритетних державних інтересів. На них поширюються конституційні вимоги використання та охорони земельних ресурсів як основного національного багатства.

Отже, земля має велике значення як для самого факту існування держави, так і соціального та економічного стану населення, яке на ній проживає, і для майбутніх поколінь. Адекватно суспільному, економічному та екологічному значенню землі повинно бути організоване управління земельними ресурсами. Найбільш ефективне управління може бути здійснене тільки з боку держави, відповідно до її управлінських центральних органів. Новою формується роль землі лише у складі економічної спрямованості - функціонування її як товару та нерухомості. Земельна ділянка як об'єкт нерухомості перебуває в центрі складного

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 8

переплетіння різних економічних процесів, приватних і суспільних інтересів, адміністративних норм і правил (рис. 3).

Рис. 3. Земельна ділянка як об'єкт економічних і державних інтересів

Здійснення угод із землею вимагає глибоких і систематичних знань про особливості землі як об'єкт нерухомості, зумовлених специфікою «земельна ділянка (власність) - товар». Залучення земель або прав користування ними в узаконені ринкові відносини стимулює ділову й інвестиційну активність, підвищує ефективність використання земельної власності, яка як об'єкт підприємницької діяльності служить певною гарантією стабільності бізнесу і відтворення капіталу з приростом, що в умовах ринку є визначальним для землеволодільців і землекористувачів.

Іншими словами, необхідно забезпечити науково-методичну базу вдосконалення розвитку ефективної системи управління земельними ресурсами і структури спеціально уповноважених органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань управління землекористуванням як центральної ланки в цій системі.

Вирішення цього завдання потребує здійснення:

1) дослідження проблемної ситуації, обґрунтування мети і завдання формування єдиної системи управління земельним фондом і розвитку структури управлінських органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

2) дослідження факторів ефективної організації системи управління земельними ресурсами і розвитку структури управлінських органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

3) виявлення альтернативних макроекономічних передумов і умов розвитку системи управління земельним фондом і вдосконалення структури відповідних управлінських органів;

4) розробку загальної концепції розвитку і принципів організації системи управління земельним фондом та вдосконалення структури відповідних управлінських органів в альтернативних макроекономічних умовах;

5) розробку методичних основ передпроектного обґрунтування розвитку (створення) системи управління земельним фондом і вдосконалення структури управлінських органів виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Таким чином, основна проблема організації системи управління земельними ресурсами, яка відповідає вимогам перехідної економіки, полягає у забезпеченні відповідною науковою базою. Відчувається гострий дефіцит знань про раціональні масштаби державного втручання в процес розподілу, використання і відновлення земельних ресурсів,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 9

ефективні механізми поєднання адміністративних і ринкових способів регулювання цих процесів, оптимальні організаційні структури і форми управління ними. Функції землі і пов'язана з ними діяльність органів управління представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Функції землі і пов'язана з ними діяльність органів управління

Функції землі	Пріоритетні сфери	Системи управлінських дій	Провідні управлінські органи і структури
Базис проживання	Соціальна	Заходи з розселення, кадастр населених пунктів, землеустрій	Держбуд, Держкомзем, органи місцевого самоврядування
Природний ресурс	Соціальна, екологічна	Заходи з охорониземель, землеустрій, земельний, водний та лісовий кадастри, моніторинг земель, лісів, вод	Мінприроди, Держкомзем, Держводгосп, Держкомлісгосп
Базис виробництва	Технічна, економічна	Територіальне планування землекористування, функціонально-галузеве районування (зонування), землеустрій, кадастр земель та надр	Мінекономіки, Мінприроди, Держкомзем, Мінпаливенерго
Засіб виробництва, включаючи джерела мінеральної сировини і палива	Економічна, екологічна, соціальна	Еколого-господарське районування (зонування), землеустрій, кадастр земель і надр	Мінекономіки, Мінприроди, Держкомзем
Головний засіб виробництва	Економічна, екологічна, соціальна	Природно-сільськогосподарське та агроекономічне районування, землеустрій, земельний та лісовий кадастри	Мінагрополітики, Держкомзем, УААН, Держкомлісгосп
Об'єкт соціально економічних зв'язків	Економічна, соціальна	Кадастр землі і поселень, землеустрій	Податкова адміністрація, Держкомзем, УААН
Об'єкт нерухомості	Економічна, соціальна	Кадастр землі і майна, оцінка, землеустрій	Держкомзем, Держбуд

Число функцій збільшується. Частина з них має міжгалузевий характер: базис проживання, природний ресурс, базис виробництва, об'єкт соціально-економічних зв'язків. Галузеві особливості функціонування землі проявляються при використанні її в добувній та оброблювальній галузях, у сільському, лісовому та водному господарстві. Земля як об'єкт нерухомості має відповідно до чинного земельного законодавства дуже різноманітне галузеве вираження. Ця функція має значення для земель сільськогосподарського призначення та не має для земель особливо охоронних територій, земель лісового та водного фондів.

Отже, функції, які виконує земля, зачіпають усі сфери життєдіяльності суспільства, а відповідно і управління: технічний, соціальний, економічний напрями. Ці сфери діють за допомогою комплексу заходів: регулюється розміщення виробничих сил та розселення, територіальна організація виробництва і охорона природних ресурсів. Ранжирування систем заходів можна подати у вигляді: вивчення територій (районування, земельний кадастр, моніторинг земель), розселення та організація території (планування, землеустрій), охорона земель на основі здійснення державного контролю. Система заходів з розселення пріоритетна для здійснення землею функції базису проживання населення, система охоронних - для збереження природного потенціалу землі, система землеустрою важлива для здійснення будь-якої діяльності.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 10

Структура управління земельними ресурсами в Україні виникла і будувалась на основі об'єктивних передумов. На початку століття існував спеціальний державний орган управління земельними ресурсами (Главное управление землеустройства и земледелия, 1905- 1915 гг.), який багато зробив для втілення Столипінських перетворень. У роки Радянської влади провідну роль в управлінні земельними ресурсами мало Головне управління землекористування та землеустрою міністерства сільського господарства. У 90-х роках минулого століття створений Державний комітет України по земельних ресурсах (Держкомзем України) як орган управління земельною реформою і земельними ресурсами.

У 1905-1915 та 1991-1999 рр. управлінські структури більш повно відповідали реалізації численних функцій землі, орієнтувались на комплексне вирішення питань організації землекористування та земельних відносин. Надання прав державного управління земельними ресурсами міністерству сільського господарства в період Радянської влади було логічним з позиції важливості та землемісткості сільськогосподарської галузі. Функціонування Держкомзему України сьогодні не виключає, а навпаки, передбачає дію місцевого самоврядування та інших органів з управління земельними ресурсами, координацію землевпорядних заходів. Адже, землеустрій, ведення обліку та оцінка земель, охорона Ґрунтів від деградації та рекультивация порушених земель, земельний кадастр та моніторинг земель, контроль за використанням та охороною земель належать до основних управлінських дій на земельні ресурси.

Удосконалення поділу земель на категорії передбачено новою редакцією Земельного кодексу, зокрема, виділено в окремі категорії землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення. Уточнена назва категорії земель населених пунктів, яка одержала нову назву “землі житлової та громадської забудови”.

Разом з тим в одних випадках критерієм є “призначення” земель (землі сільськогосподарського призначення), в інших галузева приналежність. Проте більш суттєве значення має упорядкування форм власності в межах окремих категорій земель, наприклад, для земель сільськогосподарського призначення переважаючою формою власності є приватна (приватизовано 30 млн га, або 67 % сільськогосподарських угідь країни); найбільший обсяг повноважень зосереджено на районному рівні управління. Землі лісового фонду, які виконують ідентичну або близьку за змістом господарську функцію, перебувають у державній власності і управління ними здійснюється спеціально уповноваженим органом виконавчої влади.

Різниця в управлінських повноваженнях органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування теж свідчить про необхідність вдосконалення управління земельними ресурсами на рівні держави, районів, областей, міст, сіл, селищ та міністерств і відомств з питань раціонального використання і охорони земель.

Перша спроба розмежування управлінських функцій зроблена в проекті нової редакції Земельного кодексу України. Зокрема, передбачено віднести до компетенції органів виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, Мінприроди, Держкомзем, Рада Міністрів Автономної республіки Крим та місцеві державні адміністрації) функції з управління землями, що перебувають у державній власності. До компетенції органів місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські, районні та обласні ради) віднесено функції з управління землями комунальної та приватної власності в межах їхніх утворень. Таке розмежування уповноважень органів виконавчої влади і місцевого самоврядування з управління земельними ресурсами обґрунтовується кількома положеннями.

Так, згідно зі статтею 116 п. 5 Конституції України Кабінет Міністрів України здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону.

Згідно зі статтями 142 і 143 Конституції України матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є земля, що перебуває у власності територіальних громад. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ			Ф-23.07-
	ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»			05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1-
	Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 11

Таким чином, Конституція, окреслюючи в загальній формі сферу управління місцевого самоврядування в Україні, подальшу конкретизацію повноважень органів місцевого самоврядування в сфері землекористування віднесла на поточне законодавство, зокрема, на Земельний кодекс та Закон про місцеве самоврядування.

Використовуючи основні положення концепції повноважень органів виконавчої влади і місцевого самоврядування в новій редакції Земельного кодексу та, враховуючи переважаючі форми власності залежно від суспільно-виробничих функцій землі, можливий такий їх розподіл.

Таким чином, з наведених важелів управління використання та охорони земель у 10-х повністю і 5-х частково із 25-ти напрямів здійснюють управління органи виконавчої влади; в 7-х повністю і 4-х частково - органи місцевого самоврядування; в 5-х напрямках землевласники і землекористувачі самостійно здійснюють управління землекористуванням.

Необхідність прискорення розмежування повноважень з управління земельними ресурсами диктується ще й тим, що сьогодні понад 51 % земельного фонду країни передано у власність фізичним і юридичним особам (і це, в основному, землі сільськогосподарського призначення), та те, що за оцінкою експертів у державній власності залишиться не більше 15-18 % земель після формування комунальної власності.

Структура землевпорядних та земельно-кадастрових робіт визначає склад, спеціалізацію і потужність організацій і закладів, які забезпечують виробництво картографічних матеріалів, розробку схем і проектів землеустрою, нормативно-методичних розробок тощо. Експертні оцінки показують, що стійке картографічне та інформаційне забезпечення управлінських функцій, систем заходів з районування території, землеустрою і т. п. здатний забезпечити Інститут землеустрою з іншими землевпорядними організаціями. Хоча нині їхня роль в управлінні земельними ресурсами значно занижена. Так, у рекомендаціях парламентських слухань 13 вересня 2005 р. “Про стан та перспективи розвитку земельних відносин в Україні” констатується, що практично припинено здійснення заходів щодо охорони земель, картографування земельних угідь, ґрунтових обстежень, визначення територій техногенного забруднення земель; новостворені сільсько-господарські підприємства не забезпечено належними планово-картографічними матеріалами та інформацією про стан ґрунтів; моніторинг земель не має системного характеру та сучасного технічного забезпечення тощо. Відсутність науково обґрунтованої концепції земельної реформи та управління земельними ресурсами призвели, по суті справи, до руйнування екологічно сформованого сільськогосподарського землекористування і втрати державою функцій управління земельним фондом, особливо в частині охорони земель.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 12

Таблиця 3.

Розмежування повноважень органів управління землекористуванням залежно від форм власності

Напрями управління	Органи виконавчої влади	Органи місцевого самоврядування	Землеводільці і землекористувачі
1	2	3	4
Розпорядження землями: • державної власності • комунальної власності • приватної власності	+ - -	- + -	- - +
Планування і прогнозування земель та рівні: • держави • територіальної громади • землеволодіння або землекористування	+ - -	- + -	- - +
Організація здійснення землеустрою: • на землях державної власності • на землях комунальної власності • на землях власності фізичних і юридичних осіб	+ - -	- + -	- - +
Ведення державного земельного кадастру на рівні: • держави • регіону • району • міста, селища • землеволодіння, землекористування	+ + + - -	- - - + -	- - - - +
Організація контролю за використанням і охороною земель: • державною • громадською	+ -	- +	- +
Здійснення моніторингу земель: • державної власності • комунальної власності • приватної власності	+ частково частково	- + частково	- - -
Економіко-адміністративне регулювання земельних відносин: • на землях державної власності • на землях комунальної власності • на землях приватної власності	+ - частково	- + частково	- - -
Правове регулювання земельних відносин: • на землях державної власності • на землях комунальної власності • на землях приватної власності	+ частково частково	- частково частково	- - -

Примітка:

(+) здійснення управління; (-) відсутність управління.

Таким чином, можна констатувати, що сучасна система управління земельними ресурсами є недостатньо збалансованою і не забезпечує позитивний результат в досягненні високої економічної ефективності та екологічної безпеки в землекористуванні. Тому пропонується здійснити перегляд на системній основі концептуальних орієнтирів і пріоритетів розподілу функцій управління земельними ресурсами на різних рівнях і різних ланках влади. Частина функцій управління повинна належати до компетенції центральних органів влади, частина - до компетенції органів місцевого самоврядування.

Практичне завдання:

1. Ознайомитися з теоретичним матеріалом.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 13

2. Підтвердити або спростувати твердження

1	Сучасна концепція повинна вибудовуватись, виходячи з такої парадигми: концептуальна модель управління - блок моделей - визначення суті предмета моделі - класифікація - суть і зміст відповідно до класифікації.	Так Ні
2	Організаційнауправлінська структура - це соціальна система, в якій група людей взаємодіє у визначених межах для досягнення мети шляхом реалізації індивідуальних чи групових цілей.	Так Ні
3	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів здійснює управління землями сільськогосподарського призначення.	Так Ні
4	Міністерство аграрної політики та продовольства традиційно пов'язане з управлінням земельними ресурсами природо-заповідного та природоохоронного призначення.	Так Ні
5	Функції, які виконує земля, зачіпають усі сфери життєдіяльності суспільства, а відповідно і управління: технічний, соціальний, економічний напрями	Так Ні

3. Вирішити тестові завдання

№ п/п	Зміст питання	Варіанти відповіді
1	До управлінських організацій у галузі управління використанням та охороною земель за видами власності відносять	А) державні, муніципальні, корпоративні та приватні Б) владні, надання послуг, виробничі, суспільні В) загальнодержавні, регіональні, місцеві, галузеві Г) всі відповіді вірні Д) вірна відповідь відсутня
2	До управлінських організацій у галузі управління використанням та охороною земель за характером діяльності відносять	А) державні, муніципальні, корпоративні та приватні Б) владні, надання послуг, виробничі, суспільні В) загальнодержавні, регіональні, місцеві, галузеві Г) всі відповіді вірні Д) вірна відповідь відсутня
3	До управлінських організацій у галузі управління використанням та охороною земель за масштабом діяльності відносять	А) державні, муніципальні, корпоративні та приватні Б) владні, надання послуг, виробничі, суспільні В) загальнодержавні, регіональні, місцеві, галузеві Г) всі відповіді вірні Д) вірна відповідь відсутня
4	Визначте напрям функціонування	А) державно-політичний

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 14

	земля як територія країни, основа суверенітету	Б) соціальний В) природоохоронний Г) виробничий Д) економічний
5	Визначте напрям функціонування земля як місце проживання населення	А) державно-політичний Б) соціальний В) природоохоронний Г) виробничий Д) економічний
6	Визначте напрям функціонування земля як частина природного середовища	А) державно-політичний Б) соціальний В) природоохоронний Г) виробничий Д) економічний
7	Визначте напрям функціонування земля як джерело споживчих вартостей (основний засіб виробництва)	А) державно-політичний Б) соціальний В) природоохоронний Г) виробничий Д) економічний
8	Визначте напрям функціонування земля як об'єкт ринкових відносин, податків, платежів	А) державно-політичний Б) соціальний В) природоохоронний Г) виробничий Д) економічний

Практична робота №2

Тема: Наукові основи та сучасні концепції моніторингу земель

Мета: Ознайомитися з різними методами моніторингу земель та розробити план моніторингу для конкретної території.

Теоретична частина

Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів (ст. 191 Земельного кодексу України).

Моніторинг земель є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля.

Освоєними функціями моніторингу є:

спостереження;

оцінка;

прогноз.

Основними завданнями моніторингу земель є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання або усунення дії негативних процесів.

Моніторинг земель складається із:

Систематичних спостережень за станом земель (агрохімічна паспортизація земельних ділянок, зйомка, обстеження і вишукування).

Виявлення змін у стані земель.

Проведення оцінки:

процесів, пов'язаних із змінами родючості ґрунтів (розвиток водної і вітрової ерозії, втрата гумусу, погіршення структури ґрунту, заболочення і засолення), заростання сільськогосподарських угідь, забруднення земель пестицидами, важкими металами, радіонуклідами та іншими токсичними речовинами;

стану берегових ліній річок, морів, озер, водосховищ, гідротехнічних споруд;

процесів, пов'язаних з утворенням ярів, селевими потоками, землетрусами та іншими явищами;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 15

стану земель у межах населених пунктів, територій, зайнятих нафтогазодобувними об'єктами, очисними спорудами, гноєсховищами, складами пально-мастильних матеріалів, добрив, стоянками автотранспорту, захороненням токсичних промислових відходів і радіоактивних матеріалів, а також іншими промисловими об'єктами.

Практичне завдання:

1. Провести аналіз методів моніторингу. Ознайомитись з різними методами моніторингу земель (дистанційне зондування, ГІС-аналіз, наземні дослідження). Проаналізуйте переваги та недоліки кожного методу та заповніть таблицю 1.

Таблиця 1

Метод моніторингу земель	Переваги	Недоліки

2. Розробити план моніторингу земель для конкретної території.
3. Опрацювати терміни:
Моніторинг земель –
Дистанційне зондування –
ГІС-аналіз –
Наземні дослідження –
Якість земель –
Деградація земель –

Практична робота №3

Тема: Правова база та інституційна основа управління земельними ресурсами

Мета роботи: ознайомитися з правовими актами та інституціями, що регулюють управління земельними ресурсами

Теоретична частина:

Управління земельними ресурсами в Україні регулюється низкою законодавчих актів, які визначають правові засади використання та охорони земель. Основними серед них є:

Конституція України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Земельний кодекс України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> Це базовий нормативно-правовий акт, що встановлює основи земельних відносин, порядок набуття та реалізації прав на землю, а також механізми державного управління земельними ресурсами.

Закон України "Про державний земельний кадастр" - <https://zakon.rada.gov.ua/go/3613-17>: Визначає правові, економічні та організаційні засади діяльності у сфері державного земельного кадастру, який є системою відомостей про землі в межах України.

Закон України "Про охорону земель" - <https://zakon.rada.gov.ua/go/962-15>: Спрямований на забезпечення раціонального використання та охорони земель, відтворення їх родючості, а також захист земель від деградації та забруднення.

Закон України "Про землеустрій" - <https://zakon.rada.gov.ua/go/858-15>: Регулює відносини у сфері землеустрою, включаючи планування використання земель, розробку та затвердження документації із землеустрою.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 16

Закон України "Про оренду землі" - <https://zakon.rada.gov.ua/go/161-14>: Встановлює правові засади орендних відносин щодо земельних ділянок, включаючи порядок укладення, виконання та припинення договорів оренди землі.

Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру" - <https://zakon.rada.gov.ua/go/1051-2012-%D0%BF>: Ця постанова деталізує процедури ведення державного земельного кадастру, включаючи реєстрацію земельних ділянок та надання відомостей з кадастру.

Конституційні основи управління земельними ресурсами України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>)

Стратегічною правовою базою управління земельними ресурсами є Конституція України, прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року. У головному документі нашої держави проблемам управління земельними ресурсами безпосередньо присвячено статті 2,13, 14,17,41,50,132. У статтях 2, 17, 132 наголошується, що територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою. Захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу

Прийняття управлінських рішень поза рамками Конституції України є нелегітимним.

Практичне завдання:

1. Дослідити основні законодавчі акти України у сфері управління земельними ресурсами (Земельний кодекс України, закони, постанови).
2. Законспектувати та вивчити повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування в галузі регулювання земельних відносин.
3. Скласти схему інституційної структури управління земельними ресурсами на державному та місцевому рівнях.
4. Розробити алгоритм взаємодії між державними органами та громадянами в процесі управління земельними ресурсами.

Питання для самоконтролю:

1. Які статті Конституції відносяться до земельних відносин?
2. Назвіть рівні управління земельними ресурсами.
3. Яка структура Земельного Кодексу України?
5. Які статті Кодексу регулюють охорону земель? В чому вона полягає?
6. Які статті Кодексу і яким чином визначають відшкодування втрат сільсько- і лісогосподарського виробництва?
7. Дайте визначення сталого землекористування.
8. Що таке система екологічного нормування?

Практична робота №4

Тема: Напрями і механізми державного управління земельними ресурсами

Мета роботи: проаналізувати основні напрями державного регулювання земельних відносин.

Теоретична частина:

Державна земельна політика завжди базується на утвердженні земельних відносин, які відповідають земельному ладу суспільства. Управління земельними ресурсами здійснюється через певні механізми, які складаються із правової, економічної і організаційної частин.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 17

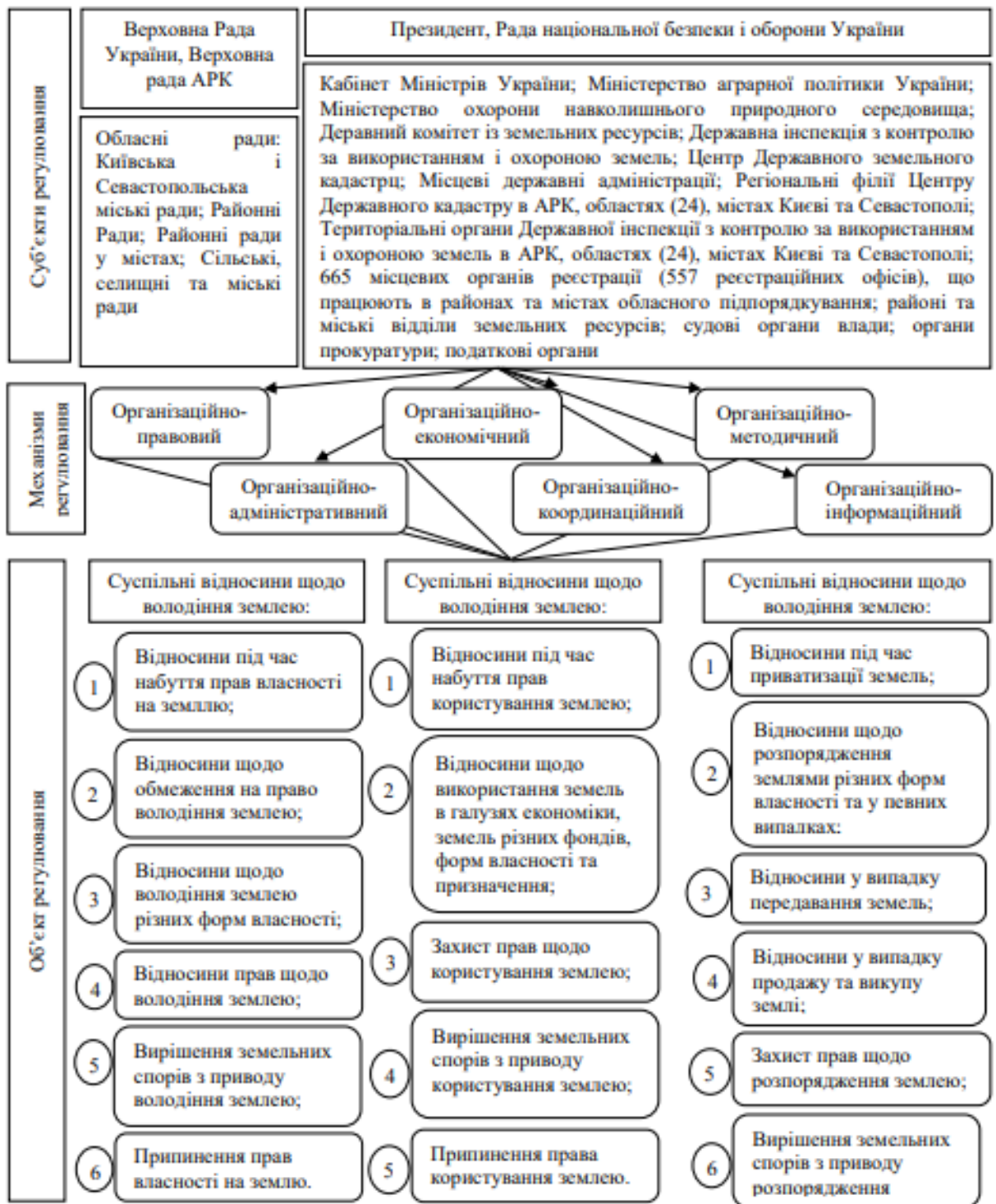

Рис. 1. Загальна схема державних інститутів регулювання земельних відносин, включаючи ринок земель

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 18

Механізми державного регулювання земельних відносин					
Організаційно-правовий	Організаційно-адміністративний	Організаційно-економічний	Організаційно-координаційний	Організаційно-методичний	Організаційно-інформаційний
Інструменти державного регулювання земельних відносин					
1. Розроблення та удосконалення законодавчої бази; 2. Розроблення та удосконалення підзаконних актів; 3. Розроблення та прийняття концепцій, стратегій, державних цільових програм; 4. Підготовка та внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання, відтворення, охорони та проведення моніторингу земель, ведення державного земельного кадастру, здійснення землеустрою, установлення меж області, району, міста, району в місті, села і селища та проведення земельної реформи	1. Контроль діяльності державних органів земельних ресурсів та за використанням й охороною земель; 2. Розпорядження землями державної власності; 3. Реалізація державної політики щодо використання та охорони земель; 4. Організація ведення державного земельного кадастру; 5. Здійснення землеустрою; 6. Організація моніторингу земель; 7. Здійснення державної екологічної експертизи землекористування.	1. Встановлення ставок земельного податку, орендної плати за використання землі; 2. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб; 3. Фінансування цільових програм; 4. Надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій, пільгове кредитування, надання цільових кредитів; 5. Здійснення продажу земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації.	1. Координація проведення земельної реформи; 2. Координація діяльності державних органів земельних ресурсів; 3. Координація роботи з відновлення продуктивної цінності земель; 4. Координація здійснення землеустрою.	1. Підготовка рекомендацій щодо поліпшення екологічного стану земель і підвищення родючості ґрунтів згідно з даними їх агрохімічної паспортизації; 2. Розроблення методології оцінки земель; 3. Науковий супровід; 4. Обґрунтування раціональної системи землеробства.	1. Формування національного, регіональних та місцевих банків даних про стан земель і ґрунтів; 2. Формування автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру України та системи реєстрації земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них, для забезпечення інформацією про землю; 3. Узагальнення практики застосування законодавства з питань земельних відносин.

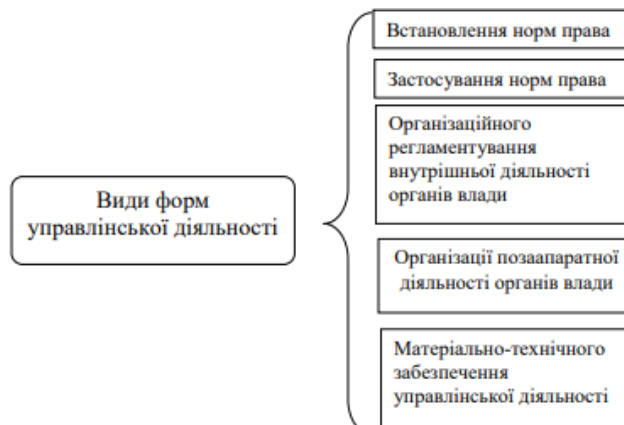

Рис. 2. Види форм управлінської діяльності

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 19

Рис. 3. Форми застосування норм права відповідно до компетенції органу управління

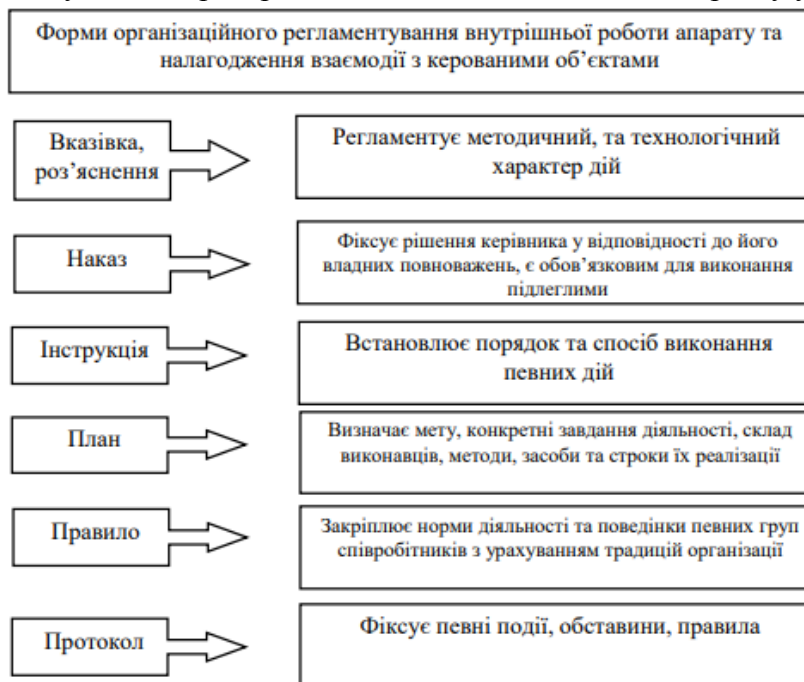

Рис.4. Форми організаційного регламентування внутрішньої роботи апарату органів влади

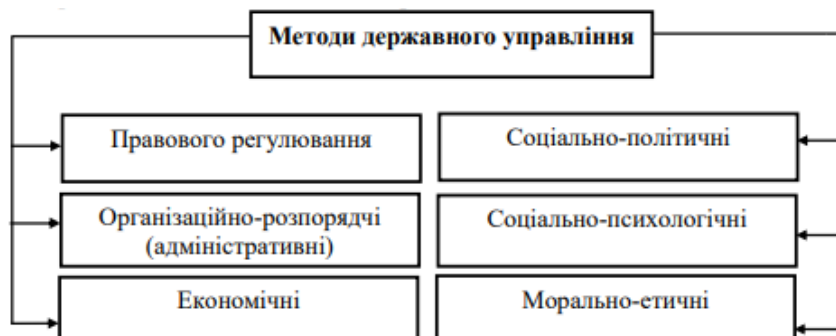

Рис. 5. Групи методів державного управління за їх змістовними характеристиками

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 20

Практичне завдання:

1. Виділити основні напрями державної політики у сфері управління земельними ресурсами (законодавче регулювання, економічні механізми, контроль).
2. Проаналізувати діючу систему державного контролю за використанням земель у певному регіоні та запропонувати шляхи її удосконалення.

Питання для самоконтролю:

Що таке державне управління земельними ресурсами і які його основні завдання? Які основні напрями державного управління земельними ресурсами ви можете назвати?

Які органи державної влади відповідають за управління земельними ресурсами в Україні?

Які механізми використовуються для державного регулювання земельних відносин?

У чому полягає роль Державного земельного кадастру у процесі управління землями?

Які адміністративні та економічні заходи впроваджуються для ефективного використання земель?

Як здійснюється екологічний контроль за використанням земельних ресурсів?

Практична робота № 5

Тема: Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки

Мета: Вивчити основні тенденції розвитку ринку землі в Україні та проаналізувати вплив ринкових механізмів на управління земельними ресурсами.

Теоретична частина:

Ефективне збалансування економічних інтересів власників землі з необхідністю охорони та збереження земельних ресурсів для майбутніх поколінь.

Найбільш ефективні механізми державного регулювання ринку землі в умовах ринкової економіки.

Забезпечення доступу до земельних ресурсів для малих фермерів та інших соціально вразливих груп населення?

Стимулювання інвестицій в земельні ресурси з метою їх раціонального використання та відновлення.

Зміни клімату та інші екологічні фактори при управлінні земельними ресурсами.

Роль місцевого самоврядування в управлінні земельними ресурсами.

Опрацювати терміни:

Ринок землі -

Ціноутворення на землю -

Земельна рента –

Інвестиції в землю –

Земельна іпотека –

Земельні аукціони –

Практичне завдання:

1. Провести аналіз ринку землі.
2. Вивчити основні тенденції розвитку ринку землі в Україні.
3. Проаналізувати вплив ринкових механізмів на управління земельними ресурсами.

Питання для самоконтролю:

Які основні принципи функціонування ринку землі в Україні?

Як ринкові механізми впливають на ціноутворення на землю?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 21

Які переваги та недоліки ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення?

Які форми інвестицій в землю є найбільш поширеними в Україні?

Як земельна іпотека впливає на розвиток ринку землі?

Які особливості проведення земельних аукціонів в Україні?

Практична робота №6

Тема: Методи управління земельними ресурсами

Мета: Розглянути конкретний приклад управління земельними ресурсами та проаналізувати, які методи управління були застосовані, та оцінити їх ефективність.

Теоретична частина:

Найбільш ефективні сучасні технології та методи моніторингу земельних ресурсів для забезпечення їх раціонального використання та охорони.

Ефективне поєднання адміністративних, економічних та правових методів управління земельними ресурсами для досягнення сталого розвитку?

Найбільш ефективні методи управління земельними ресурсами для запобігання деградації земель та опустелюванню.

Забезпечення ефективності використання земельного кадастру та землеустрою для управління земельними ресурсами.

Економічні методи стимулювання раціонального використання та охорони земельних ресурсів.

Екологічні фактори при застосуванні різних методів управління земельними ресурсами.

Опрацювати терміни:

Методи управління -

Планування землекористування -

Економічне стимулювання -

Адміністративне регулювання -

Екологічна експертиза -

Землеохоронні заходи –

Практичне завдання:

Кейс-стаді. Розгляньте конкретний приклад управління земельними ресурсами (наприклад, управління землями сільськогосподарського призначення). Проаналізуйте, які методи управління були застосовані, та оцініть їх ефективність.

Приклад:

Ситуація: Сільська територіальна громада має значний земельний фонд, включаючи сільськогосподарські угіддя, землі житлової забудови, ліси та водойми. Громада стикається з проблемами неефективного використання земель, деградацією ґрунтів, неконтрольованою забудовою та забрудненням водойм.

Мета: Забезпечити раціональне та стале використання земельних ресурсів громади.

Застосовані методи управління:

Планування землекористування:

Розробка та затвердження генерального плану населеного пункту та детального плану території.

Визначення функціональних зон, обмежень та сервітутів.

Визначення пріоритетних напрямів використання земель (наприклад, розвиток органічного сільського господарства, зеленого туризму).

Економічне стимулювання:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 22

Встановлення пільгових ставок земельного податку для сільськогосподарських виробників, які застосовують екологічно безпечні технології.

Надання грантів та субсидій на реалізацію проектів з відновлення ґрунтів та розвитку зеленого туризму.

Залучення інвестицій через проведення земельних аукціонів.

Адміністративне регулювання:

Посилення контролю за дотриманням земельного законодавства та містобудівних норм.

Запровадження системи дозволів на будівництво та використання земель.

Встановлення обмежень на використання земель в охоронних зонах водойм та лісів.

Екологічна експертиза:

Проведення екологічної експертизи проектів будівництва та використання земель.

Моніторинг стану ґрунтів та водойм.

Створення природо-заповідних об'єктів.

Землеохоронні заходи:

Впровадження сівозмін та інших агротехнічних заходів для збереження родючості ґрунтів.

Рекультивация деградованих земель.

Очищення водойм та відновлення прибережних смуг.

Оцінка ефективності:

Збільшення надходжень до місцевого бюджету від земельного податку та орендної плати.

Покращення екологічного стану території громади.

Зростання кількості робочих місць у сільському господарстві та сфері туризму.

Підвищення рівня задоволеності мешканців громади якістю життя.

Питання для самоконтролю:

Які основні методи управління земельними ресурсами ви знаєте?

В яких випадках доцільно застосовувати планування землекористування?

Які форми економічного стимулювання використовуються для управління земельними ресурсами?

Які види адміністративного регулювання застосовуються в сфері земельних відносин?

Яка роль екологічної експертизи в управлінні земельними ресурсами?

Які заходи належать до землеохоронних?

Практична робота № 7

Тема: Управління землями різних форм власності

Мета: Порівняти особливості управління землями державної, комунальної та приватної власності.

Теоретична частина:

Особливості управління землями державної, комунальної та приватної власності в Україні.

Забезпечення ефективного використання земель державної та комунальної власності з метою задоволення потреб суспільства.

Ефективні механізми державного контролю за використанням земель приватної власності.

Розвиток ринку земель сільськогосподарського призначення з урахуванням інтересів різних форм власності.

Проблеми при управлінні землями змішаної форми власності (наприклад, землями колективних сільськогосподарських підприємств).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 23

Забезпечення екологічної безпеки та раціонального використання земель незалежно від форми власності.

Опрацювати терміни:

- Державна власність -
- Комунальна власність -
- Приватна власність -
- Права власників землі -
- Обмеження прав на землю -
- Відчуження земельних ділянок –

Практичне завдання:

Порівняльний аналіз. Порівняйте особливості управління землями державної, комунальної та приватної власності. Визначте переваги та недоліки кожної форми власності та заповніть таблицю 1.

Таблиця 1.

Форма власності	Особливості управління	Переваги	Недоліки
Державна			
Комунальна			
Приватна			

Питання для самоконтролю:

- Які основні форми власності на землю існують в Україні?
- Які права та обов'язки мають власники земельних ділянок державної, комунальної та приватної власності?
- Які обмеження прав на землю можуть встановлюватися?
- В яких випадках можливе відчуження земельних ділянок?
- Які особливості управління землями сільськогосподарського призначення державної та приватної власності?
- Які особливості управління землями комунальної власності?

Практична робота №8

Тема: Управління землями різного цільового призначення

Мета: Вивчити особливості управління землями сільськогосподарського, житлового, промислового та іншого цільового призначення.

Теоретична частина:

Особливості управління землями сільськогосподарського, житлового, промислового та природоохоронного призначення.

Забезпечення балансу між використанням земель для різних цілей та збереженням екологічної стійкості.

Механізми державного контролю за цільовим використанням земель.

Проблеми при зміні цільового призначення земель та шляхи їх вирішення.

Забезпечення прозорості та публічності при прийнятті рішень щодо управління землями різного цільового призначення.

Опрацювати терміни:

- Цільове призначення земель -
- Землі сільськогосподарського призначення -
- Землі житлової та громадської забудови -
- Землі промисловості -
- Землі природно-заповідного фонду -

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 24

Землі водного фонду –

Практичне завдання:

1. Провести аналіз землекористування.
2. Вивчити особливості управління землями сільськогосподарського, житлового, промислового та іншого цільового призначення.
3. Презентація з аналізом особливостей землекористування (заповнити таблицю)

Цільове призначення	Особливості управління

Питання для самоконтролю:

- Які основні категорії земель за цільовим призначенням ви знаєте?
- Які особливості управління землями сільськогосподарського призначення?
- Які вимоги висуваються до використання земель житлової та громадської забудови?
- Які особливості управління землями промисловості?
- Які особливості управління землями природно-заповідного та водного фондів?
- Як здійснюється зміна цільового призначення земельних ділянок?

Практична робота № 9

Тема: Управління землекористуванням на рівні територіальних громад

Мета роботи: Розробити план землекористування для конкретної територіальної громади.

Теоретична частина:

Повноваження та ресурси необхідні територіальним громадам для ефективного управління землекористуванням.

Забезпечення прозорості та публічності процесу прийняття рішень щодо землекористування на рівні територіальних громад.

Механізми стимулювання раціонального використання земель територіальних громад з урахуванням місцевих потреб та інтересів.

Забезпечення ефективності взаємодії між територіальними громадами та державними органами у сфері землекористування.

Проблеми при управлінні землекористуванням на рівні територіальних громад та шляхи їх вирішення

Роль земельного кадастру та містобудівної документації в управлінні землекористуванням на рівні територіальних громад.

Опрацювати терміни:

- Територіальна громада -
- План землекористування -
- Містобудівна документація -
- Інфраструктура -
- Екологічна безпека -
- Участь громадськості -

Практичне завдання:

1. Розробити план землекористування для конкретної громади.
2. Врахувати особливості території та потреби громади.

Приклад.

План землекористування для громади "Васильківська".

1. Характеристика громади " Васильківська":

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 25

Розташування: Сільська місцевість, поблизу річки Роставиця та лісового масиву.

Площа: 5000 га.

Населення: 2000 осіб.

Основні види діяльності: Сільське господарство (зернові, овочі), тваринництво, лісове господарство, зелений туризм.

Проблеми: Деградація ґрунтів, неконтрольована забудова, забруднення річки, недостатній розвиток інфраструктури.

2. Мета плану землекористування:

Забезпечити стале та раціональне використання земельних ресурсів громади.

Покращити екологічний стан території.

Сприяти розвитку економіки громади.

Забезпечити комфортні умови проживання мешканців.

3. Основні розділи плану землекористування:

Аналіз сучасного стану землекористування:

Оцінка земельного фонду громади.

Аналіз використання земель за цільовим призначенням.

Виявлення проблем землекористування.

Функціональне зонування території:

Визначення зон сільськогосподарського призначення.

Визначення зон житлової та громадської забудови.

Визначення зон природно-заповідного фонду.

Визначення зон рекреаційного призначення.

Заходи з охорони земель:

Впровадження сівозмін та інших агротехнічних заходів.

Рекультивация деградованих земель.

Очищення водойм та відновлення прибережних смуг.

Створення екологічних коридорів.

Заходи з розвитку інфраструктури:

Будівництво та реконструкція доріг.

Будівництво мереж водопостачання та водовідведення.

Будівництво об'єктів соціальної інфраструктури (школа, дитячий садок, медичний пункт).

Заходи з розвитку економіки:

Стимулювання розвитку органічного сільського господарства.

Розвиток зеленого туризму.

Залучення інвестицій у переробку сільськогосподарської продукції.

Заходи з участі громадськості:

Проведення громадських слухань щодо плану землекористування.

Створення громадської ради з питань землекористування.

Залучення громадськості до моніторингу використання земель.

4. Реалізація плану землекористування:

Затвердження плану землекористування рішенням сільської ради.

Розробка детальних планів території.

Залучення інвестицій для реалізації заходів плану.

Контроль за дотриманням плану землекористування.

5. Очікувані результати:

Покращення екологічного стану території громади.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 26

Збільшення виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

Зростання туристичного потоку.

Підвищення рівня життя мешканців громади.

Питання для самоконтролю:

Які повноваження мають органи місцевого самоврядування у сфері управління землекористуванням?

Які документи містобудівної документації використовуються для планування землекористування на рівні територіальних громад?

Як враховуються інтереси громади при розробці плану землекористування?

Які заходи здійснюються для забезпечення екологічної безпеки при землекористуванні?

Які форми участі громадськості в управлінні землекористуванням існують?

Як здійснюється контроль за дотриманням плану землекористування?

Практична робота № 10

Тема: Аналіз та оцінка особливостей використання земельних ресурсів на місцевому рівні

Мета: Зібрати та проаналізувати дані про використання земельних ресурсів на місцевому рівні та оцінити ефективність використання ресурсів.

Теоретична частина:

Ефективність оцінювання впливу різних видів землекористування на екологічний стан та соціально-економічний розвиток місцевої громади.

Показники ефективності використання земельних ресурсів на місцевому рівні.

Інтереси різних груп населення при плануванні та використанні земельних ресурсів на місцевому рівні.

Найбільш доступні та ефективні методи аналізу та оцінки земельних ресурсів для використання на місцевому рівні.

Можливості для покращення використання земельних ресурсів на місцевому рівні з урахуванням місцевих особливостей та потреб.

Опрацювати терміни:

Місцевий рівень

Використання земельних ресурсів

Ефективність використання

Земельний баланс

Земельна статистика

Проблеми землекористування

Практичне завдання:

1. Зберіть та проаналізуйте дані про використання земельних ресурсів на місцевому рівні.

2. Оцініть ефективність використання ресурсів та визначте проблеми.

Питання для самоконтролю:

Які джерела даних використовуються для аналізу використання земельних ресурсів на місцевому рівні?

Які показники використовуються для оцінки ефективності використання земельних ресурсів?

Як складається земельний баланс?

Які основні проблеми землекористування існують на місцевому рівні?

Які заходи можуть бути вжиті для покращення використання земельних ресурсів на місцевому рівні?

Які особливості аналізу використання земель в умовах воєнного стану?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 27

Практична робота № 11

Тема: Організаційно-економічні заходи управління земельними ресурсами на місцевому рівні

Мета: Вивчити та проаналізувати організаційно-економічні заходи, що застосовуються для управління земельними ресурсами на місцевому рівні.

Теоретична частина:

Організаційно-економічні механізми управління земельними ресурсами.
Фінансові інструменти управління земельними ресурсами (земельний податок, орендна плата, тощо).

Планування та прогнозування використання земель.
Залучення інвестицій в земельні ресурси.

Опрацювати терміни:

Земельний податок
Орендна плата
Земельний кадастр
Земельний аукціон
Інвестиції в землю
Бюджет громади

Практичне завдання:

Аналіз бюджету територіальної громади щодо надходжень від земельних платежів.
Розробка пропозицій щодо оптимізації земельних платежів.
Розробка плану дій щодо залучення інвестицій для покращення земельної інфраструктури.

Питання для самоконтролю:

Які основні джерела надходжень від земельних платежів існують на місцевому рівні?
Як можна оптимізувати систему земельних платежів для збільшення надходжень до місцевого бюджету?
Як можна залучити інвестиції для покращення стану земельних ресурсів громади?
Які існують методи оцінки економічної ефективності використання земельних ресурсів?
Які існують методи фінансування програм з охорони земель на місцевому рівні?

Практична робота №12

Тема: Структура земельних ресурсів різних територіальних утворень

Мета: Проаналізувати структуру земельних ресурсів різних територіальних утворень та виявити їх особливості.

Теоретична частина:

Класифікація земельних ресурсів за цільовим призначенням.
Аналіз земельного фонду різних територіальних утворень (місто, село, район).
Фактори, що впливають на структуру земельних ресурсів.

Опрацювати терміни:

Земельний фонд
Категорії земель
Цільове призначення земель
Земельний баланс
Сільськогосподарські угіддя
Землі житлової та громадської забудови

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 28

Практичне завдання:

1. Скласти земельний баланс для конкретного територіального утворення.
2. Провести порівняльний аналіз структури земельних ресурсів різних територіальних утворень.

Питання для самоконтролю:

Які основні категорії земель входять до складу земельного фонду?

Як структура земельних ресурсів впливає на економічний розвиток територіального утворення?

Які фактори впливають на структуру земельного фонду територіальної одиниці?

Як можна використати дані земельного балансу для планування розвитку території?

Які існують особливості структури земельних ресурсів у міських та сільських територіальних утвореннях?

Практична робота №13

Тема: Екологічна оцінка стану земельних ресурсів

Мета роботи: Оцінити екологічний стан земельних ресурсів та виявити фактори, що негативно впливають на нього.

Теоретична частина:

Методи екологічної оцінки земель.

Показники екологічного стану земель (забруднення, ерозія, деградація).

Вплив антропогенного навантаження на земельні ресурси.

Опрацювати терміни:

Екологічна оцінка

Деградація земель

Ерозія ґрунтів

Забруднення ґрунтів

Моніторинг земель

Екологічна безпека

Практичне завдання:

1. Аналіз даних моніторингу стану ґрунтів.
2. Оцінка рівня забруднення ґрунтів на конкретній території.
3. Розробка карти екологічного стану земельних ресурсів.

Питання для самоконтролю:

Які основні методи використовуються для екологічної оцінки земель?

Які показники характеризують екологічний стан земельних ресурсів?

Які основні фактори впливають на деградацію ґрунтів?

Як можна використати результати екологічної оцінки для прийняття управлінських рішень?

Які заходи можна вжити для покращення екологічного стану земельних ресурсів?

Практична робота №14

Тема: Розрахунок розподілу земельних угідь в межах територіальних утворень за формами власності та видами користування

Мета роботи: Розрахувати та проаналізувати розподіл земельних угідь за формами власності та видами користування

Теоретична частина:

Форми власності на землю (державна, комунальна, приватна).

Види користування землею (оренда, постійне користування, тощо).

Методи розрахунку розподілу земельних угідь.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 29

Опрацювати терміни:

Форми власності на землю
 Види користування землею
 Земельна ділянка
 Оренда землі
 Право постійного користування
 Земельний сервітут

Практичне завдання:

1. Розрахунок площі земельних угідь за формами власності та видами користування для конкретного територіального утворення.

2. Аналіз динаміки розподілу земельних угідь.

Питання для самоконтролю:

Які основні форми власності на землю існують в Україні?

Які види користування землею є найбільш поширеними?

Як розподіл земельних угідь впливає на соціально-економічний розвиток територіального утворення?

Як можна використати дані про розподіл земельних угідь для планування землекористування?

Які існують особливості розподілу земельних угідь у міських та сільських територіальних утвореннях?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 30

Рекомендована література

Основна література

1. Земельний Кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV Режим доступу : https://kodeksy.com.ua/pro_ohoronu_zemel.htm
3. Закон України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
4. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 7 липня 2011 року № 3613-VI. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
5. Закон України “Про державний контроль за раціональним використанням та охороною земель”: Прийнятий 19.06.2003 № 963-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 350.
6. Паньків З. П. Земельні ресурси. Практикум : навчальний посібник / Паньків З. П., Наконечний Ю. І. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 196 с.
7. Радзій В.Ф. Управління земельними ресурсами : конспект лекцій. Луцьк : Вол. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. 130 с.
8. Шарий Г.І., Тимошевський В.В., Міщенко Р.А., Юрко І.А. Управління земельними ресурсами: [навчальний посібник]. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 172 с.
9. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціалізації, практики: монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Р.М. Курильців, Т.М. Прядка, Н.А. Третяк; [за заг. ред. А.М. Третяка]. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. 227 с.
10. Методика нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: постанова Кабінету Міністрів від 16 листопада 2016 р. № 831// Офіційний вісник України, 2016., № 93. ст. 3040.
11. Третяк А.М., Третяк В.М. Теоретичні засади розвитку сучасної системи землекористування в Україні. Агросвіт 2021. № 1-2. С. 3-11.
12. Земельні ресурси. Практикум : навчальний посібник /Паньків З. П., Наконечний Ю. І. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 196 с.

Допоміжна література

1. Дорош О. С. Управління земельними ресурсами на регіональному рівні. К.: ТОВ ЦЗРУ, 2005.
2. Лавейкін М. І. Реформування системи землекористування в Україні. К.: РВПС України НАН України. – 376 с
3. Новаковський Л.Я., Третяк А.М. Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. К., 2010. 53 с.
4. Бусуйок Д. Управлінські та сервісні правовідносини в земельному праві України: монографія. К.: Ніка-Центр, 2017. 352 с.
5. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник / А.М. Третяк, О.С. Дорош. В.: Нова книга, 2006. 462 с.
6. Управління земельними ресурсами: підручник / [В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, І.М. Песчанська та ін.]; за ред. В.В. Горлачука. 27 ге вид., випр. Львів: Магнолія 2006. 443 с.
7. Третяк А.М. Концептуальні засади розвитку в Україні сучасної багатofункціональної системи управління земельними ресурсами / А.М. Третяк, Р.М. Курильців, Н.А. Третяк // Землевпорядний вісник. 2013. №9. С. 25728.
8. Третяк Н.А. Розвиток системи управління земельними ресурсами як економічна функція власності на землю / Н.А. Третяк. Херсон: Грінь Д.С., 2013. 254 с.
9. Сакаль О.В. Багаторівневий підхід до управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади в Україні / О.В. Сакаль, Н.А. Третяк // Екологічні та соціально-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.07- 05.01/103.00.1/Б/ОКЗ1- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 30 / 31

економічні особливості управління природними ресурсами в умовах децентралізації влади: зб. матер. всеукр. кругл. столу, 19 берез. 2015 року. К.: НУБіП, 2015. С. 236-241.

10. Третяк Н.А. Розвиток системи управління земельними ресурсами як економічної функції власності на землю: [монографія]. Херсон: Грінь Д.С., 2013. 254 с.

11. Управління земельними ресурсами / За ред. професора А.М. Третяка. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2006. 360 с.

12. Третяк А.М., Курильців Р.М., Третяк Н.А. Управління земельними ресурсами і земельний кадастр: взаємозалежність і ефективність. Землевпорядний вісник. 2014. № 10. С. 34-39.

13. Третяк А.М., Третяк В.М. Поняття, сутність та зміст раціонального використання землі: теорія, методологія та практика. Землевпорядний вісник. 2015. № 8. С. 21-25.

14. Методичні рекомендації до виконання практичних занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи земельного адміністрування» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання зі спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Ю. Б. Радзінська. – Харків. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 54 с.

15. Третяк А.М., Третяк В.М., Дорош О.С. Концептуальні основи зонування земель для управління земельними ресурсами за межами населених пунктів. Землевпорядний вісник. 2008. № 4. С. 40-45

16. Горлачук В. В., Лазарєва О. В. Управління земельними ресурсами. Практикум для студентів спеціальності 193 Геодезія та землеустрій Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво». 88 с.

17. Мошинський В. С., Бухальська Т. В. Управління земельними ресурсами. Практикум. Рівне : НУВГП, 2010. 133 с.

18. Мельник-Шамрай В.В., Шамрай В.І., Пацева І.Г., Пацев І.С. Землеустрій як інструмент управління земельними ресурсами в умовах екологізації землекористування. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К. : Видавничий дім «Гельветика». 2023. № 6(51). С.78-83.

19. Пацева І.Г., Герасимчук О.Л., Сікач Т.І., Івашкіна О.Л. Формування та реалізація державної екологічної політики. Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Кременчук: КрНУ, 2023. Вип. 6(143). С. 60-67.

20. Мельник-Шамрай В.В. Аналіз стану використання земельного фонду Житомирської області. Екологічні науки : науково-практичний журнал. Видавничий дім «Гельветика». 2023. 5(50). С. 20-24.

21. Мельник-Шамрай В.В., Шамрай В.І., Пацева І.Г. Аналіз територіального розподілу об'єктів природно-заповідного фонду об'єднаних територіальних громад Коростенського району Житомирської області. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К. : Видавничий дім «Гельветика». 2023. № 4(49). С. 186-193.

22. Герасимчук О.Л., Мельник-Шамрай В.В., Шевчук Л.М., Васильєва Л.А. Інноваційні підходи до розвитку землеустрою в контексті сталого розвитку територій. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 4(55). С.202-206.

23. Melnyk V., Kurbet T., Shelest Z., Davydova I. Soil sampling when examining forests for radioactive contamination. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, Vol. 4, № 10 (106), 2020. PP. 6–17.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру
<http://www.land.gov.ua>

Державний земельний кадастр <https://e.land.gov.ua/>

Реєстрація земельної ділянки <https://www.kmu.gov.ua/service/reestratsiya-zemelnoi-dilyanki>